

Svar på remiss - Promemorian Utökade registerkontroller vid anställning i kommun (Ds 2024:24) Ju2024/02233

Inledning

Enköpings kommun har blivit utpekad remissinstans för Ds 2024:24 "Utökade registerkontroller vid anställning i kommun". Med detta svar redogör Enköpings kommun för sina ställningstaganden och medskick till utredningen.

Sammanfattning av Enköpings kommuns ställningstaganden

Enköpings kommun gör följande ställningstaganden i relation till Promemorian:

- Enköpings kommun tillstyrker förslaget till lag om registerkontroll vid anställningar till kritiska befattningar i kommuner
- Enköpings kommun föreslår att förslaget kompletteras med ett krav på analys av vilka befattningar inom kommunen som ska kontrolleras
- Enköpings kommun välkomnar individens möjlighet att ta del av, och yttra sig, i relation till resultatet av registerkontrollen
- Enköpings kommun föreslår att möjligheten att överklaga ett negativt anställningsbesked utifrån förtydligas
- Enköpings kommun föreslår att det inrättas krav på en analys hos verksamhetsutövare som identifierar vilka befattningar som berörs av möjligheten till bakgrundskontroll, samt att det i analysen också motiveras varför
- Enköpings kommun föreslår att det ska vara möjligt för arbetsgivaren att dokumentera och följa upp resultatet av en registerkontroll utifrån föreslagen lag

- Enköpings kommun föreslår att lämplig myndighet, förslagsvis Brottsförebyggande rådet, ges i uppdrag att studera och utvärdera implementeringen av den föreslagna lagen.
- Enköpings kommun föreslår att en utredning tillsätts för att utvärdera för och nackdelar med att tillämpa klarering som alternativ till rådande system för registerkontroller.

Enköpings kommuns kommentarer och yttranden

Enköpings kommun välkomnar förslagen till lag om registerkontroll av personal som utför vissa insatser i hemmet åt äldre personer eller personer med funktionsnedsättning; förslag till lag om ändring i lagen (2010:479) om registerkontroll av personal som utför vissa insatser åt barn med funktionshinder; samt förslag till lag om ändring i lagen (2013:852) om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn.

Förslag till lag om registerkontroll vid anställningar till kritiska befattningar i kommuner

Enköpings kommun välkomnar också förslaget till lag om registerkontroller vid anställningar till kritiska befattningar i kommunen. Det är en rimlig utveckling av möjligheterna att skydda samhällsviktig verksamhet och vissa kritiska funktioner från infiltration av olämpliga individer. Däremot ser Enköpings kommun ett antal tillkortakommanden om syftet med utredningen verkligen ska uppnås.

Registerkontroller är bara en faktor

Enköpings kommun vill poängtera att möjligheten till registerkontroller endast ger en ögonblicksbild av individens lämplighet inför en anställning. För att göra en liknelse med säkerhetsskyddslagens möjlighet till bakgrundskontroller är registerkontrollen endast en liten del i en lämplighetsprövning. En individs lojalitet och sårbarheter bedöms utifrån en vidare undersökning av individens förehavanden, personliga relationer och övertygelser. Detta är integritetskänsliga uppgifter och bör hanteras som sådana. Uppgifterna är viktiga att bedöma och dokumentera då de också utgör grunden i möjligheten att bedöma en individs lämplighet. Det är också grunden för att bedöma om det är möjligt att hantera individens risker vid en eventuell anställning. För att minska individens risk för att under anställning utnyttjas av exempelvis kriminella är kunskap om dessa risker av högsta vikt.

Enköpings kommun menar därför att även om en registerkontroll inför anställning till kritiska befattningar i kommunen möjligen kan sortera ut några individer med brottsligt förflutet så saknas många av de reella verktyg som skulle behövas för att bygga upp ett skydd för dessa befattningar.

Till ovan resonemang bör beaktas att exempelvis säkerhetsskyddslagen, vilken utgår från skyddet av Sveriges säkerhet, inte ställer lika höga krav på just registerkontroll som Ds 2024: 24 nu tar fram. En person som i sin befattning får del av uppgifter i säkerhetsskyddsklass begränsat hemlig och som till följd av deltagande i verksamheten har möjlighet att orsaka en endast ringa skada för Sveriges säkerhet saknas rättsligt stöd för placering i säkerhetsklass. Det innebär konkret att en säkerhetsprövning fortfarande ska genomföras utifrån säkerhetsskyddslagen men att registerkontroll exkluderas ur den processen.

Detta är viktigt att beakta dels för att det tydliggör värdet av säkerhetsprövning i relation till registerkontroll men också då det kan vara otydligt vid tillämpning av den nu föreslagna lagen vilka befattningar som kan vara så känsliga för en kommuns verksamhet att integritetsintrånget av en registerkontroll bedöms rimlig då den samhälleliga skadan bör överstiga det skyddsvärde som för säkerhetsskyddet landar vid endast ringa skada för Sveriges säkerhet.

Enköpings kommuns ställningstagande:

Enköpings kommun tillstyrker förslaget till lag om registerkontroll vid anställningar till kritiska befattningar i kommuner

Enköpings kommun föreslår att förslaget kompletteras med ett krav på analys av vilka befattningar inom kommunen som ska kontrolleras

Möjligheten att få yttra sig (10§)

Enköpings kommun välkomnar den del i processen som innebär att den enskilde kommer att ges möjlighet att yttra sig i relation till det som Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden avser att lämna ut. I de fall den enskilde yttrar sig men fortsatt väljer att kvarstå i processen för att få tjänsten är det sedan kommunens uppgift att bedöma om det som lämnas ut av Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden är så pass graverande för den enskildes lämplighet att tillträda rollen att en anställning nekas. Det är i utredningen otydligt hur ett sådant beslut skulle kunna överklagas av den enskilde. Eftersom registerkontrollen endast får utföras på den som är tilltänkt att tillträda posten bör det i det skedet stå tydligt att kandidaten är den lämpligaste av de sökande, utifrån en objektiv bedömning av meriter och annan lämplighet.

Enköpings kommuns ställningstagande:

Enköpings kommun välkomnar individens möjlighet att ta del av, och yttra sig, i relation till resultatet av registerkontrollen

Enköpings kommun föreslår att möjligheten att överklaga ett negativt anställningsbesked utifrån förtydligas

Möjlighet att mitigera utfall i kontroll

Då det är kommunen i slutändan som gör bedömningen om ett utfall i registerkontrollen är tillräckligt för att neka en kandidat att tillträda en befattning i kommunen, bör det också vara möjligt för kommunen att på lämpligt sätt dokumentera och spara vilken bedömning som gjorts. Skälet till detta är att tillträdet exempelvis kan villkoras särskilda uppföljningssamtal; särskilda rutiner som minskar risken för att utsättas för press eller möjlighet att agera olämpligt; eller liknande. Om en sådan åtgärd inte kan dokumenteras och förvaras exempelvis i anslutning till den anställdes personakt försvinner i realiteten möjligheten att långsiktigt vidta den typen av åtgärder. Bristen på möjlighet att dokumentera och följa upp bedömningar kommer högst troligen innebära att individen de facto blir diskvalificerad för denna typ av tjänster. Det innebär också en risk för att många individer av försiktighetsskäl väljer att inte söka en bred kategori arbeten. I kombination med att utredningen *inte* föreslår att någon utförligare befattningsanalys hos verksamheten ska genomföras för att rättfärdiga registerkontrollen finns en överhängande risk att möjligheten till registerkontroller kommer att utnyttjas i större omfattning än den som beskrivs i utredningens intentioner.

En sådan utveckling skulle rimligen också påverka utredningens bedömning om att Säkerhetspolisen ska kunna hantera konsekvenserna av utredningen inom befintlig organisation och ekonomiska ramar. Enköpings kommun ser där, utan vidare insyn i Säkerhetspolisens interna processer, en risk att utredningens konsekvenser i sin tur får konsekvenser för registerkontroll av personal utifrån säkerhetsskyddslagen, en process som redan idag påverkar ledtiderna i rekryteringsprocesser. Även om det är rimligt att anställningsprocesser till säkerhetsklassade tjänster tar något längre tid är Enköpings kommun mån om att de inte tar längre tid än vad som behövs.

Enköpings kommuns ställningstagande:

Enköpings kommun föreslår att det inrättas krav på en analys hos verksamhetsutövare som identifierar vilka befattningar som berörs av möjligheten till bakgrundskontroll, samt att det i analysen också motiveras varför

Enköpings kommun föreslår att det ska vara möjligt för arbetsgivaren att dokumentera och följa upp resultatet av en registerkontroll utifrån föreslagen lag

Relationen till återfallsbrottslighet

Enligt utredningen förekommer 1 500 000 personer idag i belastningsregistret. Utredningen för ett välkommet resonemang kring frågan om återfall i brottslighet som en riskfaktor för att anställa tidigare dömda. I det resonemanget hade även ett vidare resonemang kring konsekvensen för möjligheten att undvika återfall i brott, och vikten av en anställning, ha förts mer på djupet.

Med bakgrund i Enköpings kommuns ovan redogörelse för en uppfattad risk i att möjligheten till registerkontroller och därigenom nekande av anställning kan komma att få mer långtgående konsekvenser vad gäller antalet tjänster som bedöms vara kritiska, ser Enköpings kommun också att det ur ett nationellt perspektiv finns en risk att fler arbetsplatser helt stängs för individer där möjligheten till en anställning är en viktig faktor för att minska risken för återfall i brott.

Enköpings kommun medger att det överlag bör vara skyddsbehovet av exempelvis våra äldre, yngre och stödbehövande som ska ha företräde. Samtidigt menar Enköpings kommun att det i relation till det mindre tydligt beskrivna omfånget av "kritiska befattningar" finns skäl att beakta konsekvenserna långsiktigt. Ett förslag skulle kunna vara att i samband med eventuellt beslut att anta lagen också beslutas om en utredning som på djupet undersöker tillämpning och tillämpningens eventuella konsekvenser för risk för återfall i brott.

Enköpings kommuns ställningstagande:

Enköpings kommun föreslår att lämplig myndighet, förslagsvis Brottsförebyggande rådet, ges i uppdrag att studera och utvärdera implementeringen av den föreslagna lagen.

Registerkontroller eller klarering?

Avslutningsvis vill Enköping passa på att föra in ett resonemang som av förståeliga skäl inte lyfts i utredningen, nämligen den om hur kontroll av individers lämplighet lämpligast genomförs. Enköpings kommun vill i detta hänseende trycka på att det slutgiltiga ansvaret för att skapa en personkännedom kring en individ alltid bör ligga hos verksamhetsutövaren. Det sagt har Sverige idag ett relativt komplicerat system av registerkontroller där individer söker utdrag och får dessa i fysisk handling för att sedan bära med sig. Med en kortare giltighetstid på utdragen kommer frekvensen av begärande om utlämning av utdragen också att öka. Tillsammans med möjligheten att köpa förfalskade intyg och den enskilda kommunens möjlighet att granska sådana förfalskningar ser Enköpings kommun att det vore på sin plats med en modernare process för registerkontroll samt att staten övervägde fördelarna med en klareringsprocess för dem som omfattas av kontroll som genomförs av säkerhetspolisen. Det är Enköpings kommuns uppfattning att ett sådant förfarande skulle kunna påskynda rekryteringsprocesser, minska administration och samtidigt öka samhällets möjlighet att fånga de individer som verkligen inte ska inneha känsliga anställningar.

Ställningstagande:

Enköpings kommun föreslår att en utredning tillsätts för att utvärdera för och nackdelar med att tillämpa klarering som alternativ till rådande system för registerkontroller.

